

Goleńczykowate (Coleoptera: Eucnemidae) Beskidu Zachodniego

False click beetles (Coleoptera: Eucnemidae) of the Western Beskid

Marian J. ŁUSZCZAK¹, Grzegorz JAROSIEWICZ², Andrzej LASOŃ³, Stanisław SZAFRANIEC⁴

¹ Mochnaczka Wyżna 64, 33-380 Krynica-Zdrój, mluszczak@wp.pl

² ul. Podgórska 54, 34-300 Żywiec grzesjar@wp.pl

³ ul. Wiejska 4B/85, 15-352 Białystok, haptos@interia.pl

⁴ Babiogórski Park Narodowy, Zawoja 1403, 34-221 Zawoja, jafer@wp.pl

ABSTRACT. The new chorological data concerning 12 rare species of the family Eucnemidae (Coleoptera) are presented from Western Beskids Mountains (South-East Poland). New species have been found: *Isorhipis marmottani* (BONV.), *Microrhagus emyi* (ROUGET) and *Microrhagus pygmaeus* (F.).

KEY WORDS: Coleoptera, Eucnemidae, new data, Western Beskids Mountains, relict species.

Wstęp

Goleńczykowate (Eucnemidae) to niewielkie chrząszcze wyglądem przypominające sprężykowate, od których odróżniają się mocno rozbudowanym nadustkiem, który całkowicie zakrywa wargę górną. Chrząszcze te spotykane są przede wszystkim w lasach, a ich rozwój związany jest z obumarłymi drzewami. Zasadlają martwe stojące drzewa, pniaki po ściętych drzewach, złomy i wywały drzew oraz leżące na ziemi kłody i gałęzie przede wszystkim drzew i krzewów liściastych rzadziej iglastych. Prowadzą skryty tryb życia – aktywność imagines jest bardzo krótka, niektóre gatunki wykazują nocną aktywność (jednak z reguły nie przylatują do źródeł światła), nie odwiedzają kwiatów w poszukiwaniu pokarmu. Częściej występują w lasach niezagospodarowanych ale i tam są bardzo rzadko odławiane.

W faunie Polski dotychczas wykazano obecność 22 gatunków Eucnemidae (BUCHHOLZ, MAZUR 2022). Na obszarze Beskidu Zachodniego dotychczas stwierdzono 9 gatunków: *Dromaeolus barnabita* (A. VILLA et J.B. VILLA, 1838), *Eucnemis capucina* AHRENS, 1812, *Hylis foveicollis* (THOMSON, 1874), *Hylis olexai* (PALM, 1955), *Hylis procerulus* (MANNERHEIM, 1823), *Melasis buprestoides* (LINNAEUS, 1761), *Microrhagus lepidus* (ROSENHAUER, 1847), *Xylophilus corticalis* (PAYKULL, 1800) i *Xylophilus testaceus* (HERBST, 1806) (KOTULA 1873, STOBIECKI

1883, WANKA 1915, 1917, 1927, BURAKOWSKI i in. 1985, BURAKOWSKI, BUCHHOLZ 1991, BUCHHOLZ i in. 1997, SZOŁTYS, GRZYWOCZ 2014).

Celem tej publikacji jest dostarczenie nowych danych dotyczących występowania przedstawicieli Eucnemidae w Beskidzie Zachodnim. Dane te pochodzą z badań i obserwacji autorów, prowadzonych na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci na tym terenie. Wszystkie okazy znajdują się w zbiorach autorów oraz w zbiorze Babiogórskiego Parku Narodowego.

Teren badań i metody zbioru

Kraina Beskid Zachodni, zgodnie z podziałem zastosowanym przez redakcję „Katalogu Fauny Polski” (BURAKOWSKI i in. 1973) rozciąga się od Beskidu Sądeckiego na wschodzie do Beskidu Śląskiego na zachodzie. Kraina ta obejmuje również Pogórze: Wiśnickie, Wielickie, Śląskie oraz Kotliny: Sądecką i Rabczańską. W górach oraz kotlinach dominującą formacją roślinną są lasy regla dolnego składające się głównie z jodeł, buków i świerków. Niewielkie fragmenty lasów regla górnego, lite świerczyny, znajdują się na Babiej Górze, Pilsku, Romance, Policy, w Gorcach oraz na Radziejowej. Szczytową część Babiej Góry (1725 m n.p.m.) zajmują piętra subalpejskie i alpejskie. Lasy górskie Beskidu Zachodniego na dużych powierzchniach charakteryzują się wysokim stopniem naturalności i wyjątkowymi walorami przyrodniczymi. Pogórze

porastają bory sosnowe z domieszką brzoź, dębów, klonów i jesionów.

W czasie prowadzenia badań, stosowano tradycyjne metody zbierania chrząszczy. Prowadzono obserwacje i zbiór imagines z roślin żywicielskich larw (martwe stojące i powalone drzewa, złomy, pniaki po ściętych drzewach oraz leżące na ziemi ich fragmenty i gałęzie) oraz czerpakowano krzewy i gałęzie drzew oraz runo leśne. Do odłowu wykorzystano również żółte miski zawieszane w koronach drzew oraz szczelinowe i ekranowe pułapki feromonowe do odłowu korników.

W pracy zastosowano następujące skróty: BPN – Babiogórki Park Narodowy, GJ – Grzegorz JAROSIEWICZ, LB – Lech BUCHHOLZ, LZD – Leśny Zakład Doświadczalny w Krynicy, MŁ – Marian J. ŁUSZCZAK, N-ctwo – Nadleśnictwo, oddz. – oddział leśny, PS – Paweł SZAFRANIEC, SS – Stanisław SZAFRANIEC.

Nazwy feromonów wymienione w tekście: „Ipsodor” – feromon do odłowu kornika drukarza *Ips typographus* (L.), „Chalcodor” – feromon do odłowu rytownika pospolitego *Pityogenes chalcographus* (L.), „Linoprax” i „Trypodor” – feromony do odłowu drwalnika paskowanego *Trypodendron lineatum* (Ol.).

Wyniki

W trakcie badań stwierdzono 11 gatunków Eucnemidae, z których 3 są nowo wykazane z Beskidu Zachodniego. Przy każdym stanowisku podano w nawiasach kod odpowiedniego kwadratu siatki UTM. Gatunki nowe dla Beskidu Zachodniego oznaczono gwiazdką [*].

Dromaeolus barnabita (A. VILLA et J.B. VILLA, 1838)

- CA70 Moszczanica ad Żywiec, 24 IV 2000, 8 exx., wyhodowane z zebranych w dniu 15 IV 2000 leżących mocno zmuszających gałęzi dębowych w przydrożnym zadrzewieniu, leg. et cult. GJ.
- CA70 Żywiec wzgórze Grojec, 4 VI 2003, 1 ex., schwyty w czerpak przy ścianie wielogatunkowego lasu nad rzeką Koszarawa, leg. GJ, 15-27 III 2020, 10 exx., wyhodowane z dębowej leżaniny gałęziowej pozyskanej 11 II 2020, leg. et cult. GJ.
- DA71 Witowice Górne, N-ctwo Stary Sącz, oddz. 261, 14 VII – 16 VIII 2022, 1 ex., oddz. 260, 1-15 VII 2023, 1 ex., złapane do żółtej miski zawieszanej na dębie szypułkowym, leg. MŁ.
- DV96 Powroźnik, LZD, oddz. 77, 19 VI – 3 VII 2023, 2 exx., złapane do żółtych misek zawieszonych na jaworze i jarzębinie, leg. MŁ.

Gatunek rzadko spotykany w Polsce. Z Beskidu Zachodniego wykazany przed ponad 100 laty z Cie-

szyna (WANKA 1917). Rozwój larwalny przebiega w suchych, opanowanych przez białą zgnilizną gałęziach drzew liściastych przede wszystkim dębów. Owady doskonale przywabiane są przez żółte miski oraz pułapki ekranowe z feromonami na korniki.

Eucnemis capucina AHRENS, 1812

- CA60 Żywiec podnóże wzgórza Grojec, 19 V 2002, 1 ex., schwyty w czerpak nad rzeką Sołą, leg. GJ.
- CA90 Skawica Żurkowo, 15 VI 2002, 1 ex., wyczerpakowany w olszynie karpackiej nad rzeką Skawicą, leg. SS.
- DA71 Witowice Górne, N-ctwo Stary Sącz, 5-30 VI 2023, 2 exx., złapane do żółtych misek zawieszonych na klonach polnych w łągu nad rzeką Łososinką, leg. MŁ.
- DV96 Muszyna, N-ctwo Piwniczna, oddz. 105, 1 V – 30 VI 2008, 1 ex., złapany do żółtej miski położonej na ziemi, leg. MŁ.
- DV96 Powroźnik, LZD, oddz. 157, 13 VI – 17 VII 2017, 1 ex., złapany do żółtej miski zawieszanej na wiązcie górskim, leg. MŁ.

Często odławiany na terenie całego kraju gatunek goleńczyka. Z Beskidu Zachodniego wykazany z doliny Czarnej Wiselki oraz Rytra w Beskidzie Sądeckim (BURAKOWSKI i in. 1985). Rozwój larwalny odbywa w miękkim butwiejącym drewnie drzew liściastych.

Hylis foveicollis (THOMSON, 1874)

- CA70 Żywiec wzgórze Grojec, 10 IV 2017, 1 ex., 10 V 2020, 1 ex., schwyty w czerpak na skraju lasu mieszanego, leg. GJ.
- CA71 „Szeroka” rezerwat przyrody ad Żywiec 25 VII 2000, 1 ex., na leżącej kłodzie świerkowej, leg. SS.
- CV67 Sobkówka, 9 VII 2013, 1 ex., schwyty w czerpak w ziołoroślach nad potokiem, leg. GJ.
- CV69 Miłówka Kolonia Prusów, 6 IX 2000, 2 exx., 25 VII 2002, 1 ex., w szczelinowej pułapce feromonowej na korniki, leg. GJ.
- CV69 Węgierska Górka, 7 VII 2001, 1 ex., w szczelinowej pułapce feromonowej na korniki, leg. GJ.
- CV99 Babiogórski Park Narodowy, oddz. 69b, 10 VII 1994, 1 ex., na wałkach świerkowych, 13 VIII 1997, 1 ex., na wałkach świerkowych, leg. SS, det. LB, coll. BgPN; oddz. 65, 10 VIII 1998, 1 ex., w pułapce ekranowej IBL-2, leg. SS, det. LB, coll. BgPN.
- DA00 Skawica Zemlikowo, 7 VIII 2010, 1 ex., w pajęczynie, leg. PS, 23 VII 2021, 1 ex., w czerpak z wierzby iwy, leg. SS.

- DA40 „Mogielica” rezerwat przyrody, N-ctwo Limanowa, oddz. 126, 10 VIII 2022, 1 ex., na leżącej kłodzie świerkowej, leg. SS.
  - DV09 Sidzina, Psia Dolina, 30 VII 2021, 2 exx., na wałkach świerkowych, leg. PS, det. LB.
  - DV48 Gorczański Park Narodowy, dolina potoku Jaszcze w pobliżu polany Łonna, 2 VIII 2013, 1 ex., na leżącej kłodzie bukowej, leg. SS.
  - DV96 Powroźnik, LZD, oddz. 77, 19 VII – 24 VIII 2017, 1 ex., złapany do żółtej miski zawieszanej na jaworze, leg. MŁ oddz. 117, 6-24 VII 2021, 1 ex., 24 VII – 19 VIII 2021, 1 ex., złapane do żółtych misek zawieszonych na olszach szarych i jaworze nad rzeką Muszynką, leg. MŁ.
  - DV97 Jakubik, LZD, oddz. 102, 2 VII – 15 X 2015, 3 exx., 5 IV – 20 VII 2016, 1 ex., 20 VII – 25 X 2016, 5 exx.; oddz. 104, 5 IV – 20 VII 2016, 4 exx., 20 VII – 25 X 2016, 2 exx., złapane do pułapek IBL-2 z „Ipsodor” w zamierających świerczynach, leg. MŁ.
  - DV97 Kopciowa, LZD, oddz. 5, 11 VII – 10 IX 2015, 1 ex., złapany do pułapki Malaise a na skraju łąki i olszyny, leg. MŁ; oddz. 6, 17 IV – 20 VIII 2014, 4 exx., złapane do pułapki IBL-2 z „Trypodor” w drzewostanie modrzewiowo-jodłowym, leg. MŁ; oddz. 12, 1 VI – 31 VII 2012, 1 ex., 11 VII – 8 X 2015, 18 exx., 20 IV – 15 IX 2016, 4 exx., 18 VII – 22 IX 2017, 2 exx., złapane do pułapek IBL-2 z „Ipsodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ, 11 VII – 5 X 2015, 11 exx., złapane do pułapki IBL-2 z „Trypodor” w starodrzewiu świerkowo-jodłowym, leg. MŁ; oddz. 13, 27 VII – 18 VIII 2023, 1 ex., złapany do żółtej miski zawieszanej na olszy czarnej na śródleśnej młace, leg. MŁ; oddz. 18, 20 IV – 19 X 2013, 2 exx., złapane do pułapki IBL-2 z „Chalcodor” w drzewostanie świerkowo-bukowym, leg. MŁ, 9 IV – 29 IX 2016, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Ipsodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ.
  - DV97 Krynica, LZD, oddz. 84, 8 VII – 8 IX 2014, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Ipsodor” w drzewostanie sosnowo-świerkowo-jodłowym, leg. MŁ, 10 VI – 2 X 2016, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Chalcodor” w drzewostanie sosnowo-świerkowo-jodłowym, leg. MŁ; oddz. 86, 5 IV – 8 VII 2014, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Chalcodor” w drzewostanie świerkowo-sosnowym, leg. MŁ.
  - DV97 Krzyżówka, LZD, oddz. 1, 4 IV – 1 VII 2012, 2 exx., 21 IV – 15 X 2013, 11 exx., złapane do pułapek IBL-2 z „Trypodor” w starodrzewiu jodłowym, leg. MŁ, 22 VII – 7 X 2014, 1 ex., 12 VI – 6 X 2015, 6 exx., 13 VI – 26 IX 2016, 6 exx., 8 IV – 10 VII 2018, 1 ex., 10 VII – 10 X 2018, 13 exx., złapane do pułapek IBL-2 z „Ipsodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ; oddz. 3, 20 VII – 25 X 2013, 6 exx., 14 VII – 15 X 2015, 3 exx., 22 VII – 24 IX 2016, 2 exx., złapane do pułapek IBL-2 z „Ipsodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ; oddz. 4, 1 VII – 30 IX 2012, 5 exx., 20 VII – 23 IX 2016, 1 ex., 25 IV – 4 X 2017, 5 exx., złapane do pułapek IBL-2 z „Chalcodor” w starodrzewiu świerkowo-jodłowym, leg. MŁ.
  - DV97 Mochnaczka Wyżna, LZD, oddz. 8, 1-30 V 2008, 4 exx., złapane do pułapki IBL-2 z „Linoprax” w starodrzewiu świerkowo-jodłowym, leg. MŁ, 22 VII – 6 X 2014, 9 exx., złapane do pułapki IBL-2 z „Ipsodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ, 13 VI – 26 IX 2016, 7 exx., złapane do pułapki IBL-2 z „Chalcodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ, 21 VI – 4 IX 2016, 2 exx., złapane do pułapki IBL-2 z „Trypodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ; oddz. 9, 1 VIII – 30 X 2013, 6 exx., 20 VII – 27 IX 2016, 3 exx., 15 IV – 4 X 2017, 1 ex., złapane do pułapek IBL-2 z „Chalcodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ, 11 VII – 8 X 2015, 12 exx., 21 VI – 4 X 2017, 14 exx., złapane do pułapek IBL-2 z „Ipsodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ, 14 VII – 6 X 2015, 9 exx., złapane do pułapek IBL-2 z „Trypodor” w starodrzewiu jodłowym, leg. MŁ; oddz. 10, 24 VI – 21 IX 2016, 5 exx., złapane do pułapek IBL-2 z „Trypodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ; oddz. 11, 15 VII – 31 VIII 2018, 2 exx., złapane do pułapki IBL-2 z „Chalcodor” w drzewostanie jodłowo-świerkowym, leg. MŁ.
  - EV07 Mochnaczka Niżna, LZD, oddz. 98, 17 VI – 15 X 2014, 6 exx., 6 V – 7 X 2017, 5 exx., złapane do pułapek IBL-2 z „Ipsodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ; oddz. 100, 20 VII 2022, 2 exx., na składzie drewna na wałkach świerkowych, leg. MŁ.
  - EV07 Mochnaczka Wyżna, LZD, oddz. 14, 8 IV – 28 VII 2014, 2 exx., 28 VII – 6 X 2014, 2 exx., 13 IV – 6 VII 2015, 2 exx., złapane do pułapek IBL-2 z „Chalcodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ, 13 IV – 26 VI 2015, 5 exx., złapane do pułapki IBL-2 z „Trypodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ, 6 VII – 15 X 2015, 3 exx., 8 IV – 23 VI 2016, 3 exx., 23 VI – 15 X 2016, 4 exx., złapane do pułapek IBL-2 z „Ipsodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ.
- Gatunek zasiedlający lasy o charakterze naturalnym. Rozwój larwalny odbywa w martwym drewnie (w początkowej fazie rozkładu przez grzyby) drzew liściastych i iglastych. W Polsce jest gatunkiem niezbyt często odławianym, choć prawdopodobnie

występuje na terenie całego kraju. Z Beskidu Zachodniego został wykazany z Babiej Góry (BURAKOWSKI i BUCHHOLZ 1991), Lubomierza w Gorcach (BUCHHOLZ i in. 1997), z rezerwatu przyrody „Butorza” ad Zwardoń (SZAFRANIEC i in. 2003), z Wisła-Czarne (SZOŁTYS i GRZYWOCZ 2014). W trakcie prowadzonych badań okazał się najczęściej i najliczniej odławianym gatunkiem, szczególnie w zamierających drzewostanach świerkowych.

Hylis olexai (PALM, 1955)

- CA70 Żywiec wzgórze Grojec, 5 IV 2019, 1 ex., schwyty w czerpak w wilgotnej olszynie, leg. GJ.
- DA71 Witowice Górne, N-ctwo Stary Sącz, oddz. 261, 14 VII – 16 VIII 2022, 1 ex., złapany do żółtej miski zawieszanej na dębie szypułkowym, leg. MŁ.
- DV96 Powroźnik, LZD, oddz. 77, 13 VII – 8 VIII 2022, 2 exx., złapane do żółtych misek zawieszonych na olszach szarych i jaworze na ścianie lasu, leg. MŁ.
- DV97 Kopciowa, LZD, oddz. 12, 18 VII – 22 IX 2017, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Ipsodor” w drzewostanie świerkowo-jodłowym, leg. MŁ.
- DV97 Krzyżówka, LZD, oddz. 4, 25 IV – 4 X 2017, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Chalcodor” w starodrzewiu jodłowo-świerkowym, leg. MŁ.
- DV97 Mochnaczka Wyżna, LZD, oddz. 8, 13 VI – 26 IX 2016, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Ipsodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ, oddz. 9, 11 VII – 8 X 2015, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Ipsodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ.
- EV07 Mochnaczka Wyżna, LZD, oddz. 14, 8 IV – 11 VII 2016, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Chalcodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ.

W Czerwonej Liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce został umieszczony w kategorii DD – gatunek o statusie słabo rozpoznany (PAWŁOWSKI i in. 2002). Dawniej gatunek ten był często mylony z pokrewnymi gatunkami Eucnemidae. Po weryfikacji starych zbiorów oraz współczesnych badaniach został wykazany z szeregu stanowisk w 7 krainach (SZAFRANIEC i in. 2023). Z Beskidu Zachodniego został wykazany w oparciu o okaz zebrany w XIX wieku przez Stobieckiego z Babiej Góry (BURAKOWSKI i BUCHHOLZ 1991). Rozwój larwalny odbywa w wilgotnym, opanowanym przez brunatną zgniliznę, drewnie drzew liściastych i świerka.

Hylis procerulus (MANNERHEIM, 1823)

W Polsce gatunek rzadko spotykany, stwierdzony tylko w kilku krainach zoogeograficznych. Z Beskidu Zachodniego wykazany z Cieszyna (WANKA 1927) oraz z drzewostanów jodłowych w Nadleśnictwie Myślenice oraz z Gorczańskiego Parku Narodowego, oddz. 80c (STARZYK i in. 2008). Dane te jednak nie są uznawane za w pełni wiarygodne (SZAFRANIEC i in. 2023). W trakcie prowadzonych badań nie udało się potwierdzić jego występowania na tym terenie.

* *Isorhipis marmottani* (BONVOULOIR, 1871)

- EV06 Muszynka, LZD, oddz. 139, 24 VI – 19 VII 2022, 1 ex., złapany do żółtej miski zawieszanej na brzozie brodawkowatej na ścianie lasu i łąki na Przełęczy Tylickiej, leg. MŁ.

Gatunek bardzo rzadko spotykany w Polsce – ostatnio wykazany z Puszczy Knyszyńskiej (MARCZAK i in. 2023) i Białegostoku (GUTOWSKI i LASOŃ 2024). W Czerwonej Liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce został umieszczony w kategorii VU – gatunek narażony na wyginięcie (PAWŁOWSKI i in. 2002). Występuje w lasach o charakterze pierwotnym lub naturalnym. Nowy dla Beskidu Zachodniego.

Melasis buprestoides (LINNAEUS, 1761)

- CA70 Żywiec, wzgórze Grojec, 7 VI 1998, 1 ex., na drewnie opałowym, leg. GJ, 8-9 V 2003, 2 exx., w próchnie, leg. GJ, 21 V 2023, 1 ex., na martwym konarze *Alnus* sp., leg. GJ.
- CA90 Skawica Żurkowo, 8 V 2000, 1 ex., leg. PS.
- CV99 Babiogórski Park Narodowy, oddz. 12, 7 VII 2010, 1 ex., w pułapce ekranowej z feromonem na korniki, leg. SS; oddz. 16a, 23 VI – 1 VII 2016, 1 ex., w pułapce barierowej IBL-2 bez feromonu, leg. SS.
- DA71 Witowice Górne, 21 IV – 23 V 2023, 1 ex., złapany do żółtej miski zawieszanej na klonie polnym w łęgu nad rzeką Łososinką, leg. MŁ.
- DV09 Skawica Sucha Góra, N-ctwo Sucha, oddz. 347, 11 VI 2009, 1 ex., w pułapce feromonowej na korniki, leg. PS.
- DV96 Powroźnik, LZD, oddz. 77, 22 V – 19 VI 2023, 1 ex., złapany do żółtej miski zawieszanej na jaworze, leg. MŁ.
- DV97 Kopciowa, LZD, oddz. 6, 14 IV – 23 VII 2015, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Chalcodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ; oddz. 12, 10 IV – 25 VII 2013, 1 ex., 20 IV – 15 IX 2016, 1 ex., 25 IV – 18 VII 2017, 1 ex., złapane do pułapek IBL-2 z „Ipsodor” w drzewostanie świerkowo-jodłowo-bukowym, leg. MŁ, 1-26 VI 2020, 1 ex., złapany do żółtej miski zawieszanej na olszy czarnej na śródleśnej młacie, leg. MŁ;

- oddz. 13, 7 V – 3 VI 2015, 1 ex., 1-26 VI 2020, 1 ex., złapane do żółtych misek zawieszonych na olszach czarnych na śródleśnej młace, leg. MŁ.
- DV97 Krynica, 10 VI 2008, 1 ex., wygryzający się z martwicy bocznej ogłowionej *Salix* sp., nad Czarnym Potokiem. leg. MŁ.
  - DV97 Krzyżówka, LZD, oddz. 1, 6 IV – 13 VI 2016, 2 exx., złapane do pułapki IBL-2 z „Chalcodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ, 25 IV – 21 VI 2017, 1 ex., 8 IV – 10 VII 2018, 1 ex., złapane do pułapki IBL-2 z „Ipsodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ; oddz. 4, 4 IV – 13 VI 2014, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Ipsodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ.
  - DV97 Mochnaczka Wyżna, LZD, oddz. 9, 9 IV – 20 VII 2016, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Chalcodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ; oddz. 12, 27 V 1998, 1 ex., pod korą leżącego wałka brzoźowego, leg. MŁ.
  - EV06 Muszynka, LZD, oddz. 139, 16 IV – 8 V 2019, 1 ex., 28 V – 10 VI 2022, 1 ex., złapane do żółtych misek zawieszonych na olszy szarej na ścianie lasu, leg. MŁ, 3 V 2024, 2 exx., 23-24 V 2024, 5 exx. wyhodowane z suchych gałęzi leszczynowych zebranych 3 IV 2024, leg. et cult. MŁ.
  - EV07 Mochnaczka Niżna, LZD, oddz. 98, 19 IV – 17 VI 2014, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Chalcodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ.
  - EV07 Mochnaczka Wyżna, LZD, oddz. 14, 8 IV – 28 VII 2014, 1 ex., 8 IV – 11 VII 2016, 1 ex., złapane do pułapek IBL-2 z „Chalcodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ.

Najpospolitszy gatunek goleńczyka występujący na terenie całego kraju. Z Beskidu Zachodniego został wykazany z Beskidu Śląskiego z góry Wielka Czantoria, doliny Czarnej Wiselki, z Beskidu Sądeckiego z okolic Muszyny (BURAKOWSKI et al. 1985). Jest to gatunek goleńczyka, którego rozwój larwalny może odbywać się w stojących żywych drzewach.

* *Microrhagus emyi* (ROUGET, 1856)

- DV96 Powroźnik, LZD, oddz. 117, 13 VII – 8 VIII 2022, 1 ex., 3-25 VII 2023, 3 exx., złapane do żółtych misek zawieszonych na wiązach górskim nad rzeką Muszynką, leg. MŁ.
- DV97 Mochnaczka Wyżna, LZD, oddz. 10, 24 VI – 12 VIII 2016, 1 ex., złapany do żółtej miski zawieszonych na olszy czarnej na śródleśnej młace w zamierającej świerczynie, leg. MŁ.

Bardzo rzadki gatunek wykazany dotychczas tylko z 2 krain w Polsce – Puszczy Białowieskiej (BYK 2001) i Podlasia (BYK i in. 2004, MARCZAK i in. 2023). Występuje w starych lasach liściastych i łągowych. Nowy dla Beskidu Zachodniego.

Microrhagus lepidus (ROSENHAUER, 1847)

- CA70 Żywiec, 23 V 2002, 3 exx., in copula na *Sambucus nigra*, leg. GJ.
  - CA70 Żywiec wzgórze Grojec, 10 VI 2010, 1 ex., schwyty w czerpak w wąwozie z lasem grądowym, leg. GJ
  - DA71 Witowice Górne, N-ctwo Stary Sącz, oddz. 260, 5-30 VI 2023, 1 ex., złapany do żółtej miski zawieszonych na dębie szypułkowym, leg. MŁ.
  - DV96 Powroźnik, LZD, oddz. 77, 10-30 V 2018, 1 ex., 18 VI – 3 VII 2023, 1 ex., złapane do żółtej miski zawieszonych na jaworze na skraju lasu nad potokiem Kryniczanka, leg. MŁ.
  - DV96 Krzyżówka, LZD, oddz. 4, 12 VI – 6 X 2015, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Ipsodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ.
- Gatunek rzadko odławiany, wykazany w Polsce z 14 krain zoogeograficznych (MARCZAK i in. 2023). Z Beskidu Zachodniego wykazany przed 100 laty z okolic Cieszyna (WANKA 1927; BURAKOWSKI i in. 1985). W Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce został umieszczony w kategorii DD – gatunek o statusie słabo rozpoznanym (PAWŁOWSKI i in. 2002). Rozwój larwalny odbywa w grubych, zaatakowanych przez białą zgniliznę pniach drzew liściastych.

* *Microrhagus pygmaeus* (FABRICIUS, 1792)

- DV88 Składziste, N-ctwo Nawojowa, oddz. 367, 1-20 VII 2023, 1 ex., złapany do żółtej miski zawieszonych na brzozie na skraju lasu i łąki, leg. MŁ.
- DV96 Muszyna, N-ctwo Piwniczna, oddz. 105, 28 V – 21 VI 2007, 1 ex., 21 VI – 23 VII 2007, 1 ex., złapane do żółtych misek położonych na ziemi pod lipą na skraju rezerwatu Obrożyska, leg. MŁ, 3-30 VI 2023, 3 exx., 8 VIII – 5 IX 2023, 1 ex., złapane do żółtych misek zawieszonych na lipach obok rezerwatu Obrożyska, leg. MŁ.
- DV96 Powroźnik, LZD, oddz. 77, 19 VI – 19 VII 2017, 1 ex., 19 VII – 24 VIII 2017, 1 ex., 22 VI – 13 VII 2022, 3 exx., 3-25 VII 2023, 1 ex., złapane do żółtych misek zawieszonych na olszy szarej i jaworze, leg. MŁ; oddz. 117, 22 VI – 13 VII 2022, 1 ex., złapany do żółtej miski zawieszonych na olszy szarej, leg. MŁ; oddz. 157, 29 VI – 7 IX 2016, 2 exx., złapane do żółtych misek zawieszonych na wiązach górskich, leg. MŁ.
- DV97 Kopciowa, LZD, oddz. 12, 20 IV – 15 IX 2016, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Ipsodor” w drzewostanie świerkowo-jodłowym, leg. MŁ; oddz. 13, 21 VI – 4 VII 2023, 1 ex., 4-20 VII 2023, 2 exx., złapane do żółtych misek zawieszonych na olszach czarnych na śródleśnej młace, leg. MŁ; oddz. 18, 8 IV – 15 VII 2013, 1 ex., złapany

do pułapki IBL-2 z „Trypodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ.

- DV97 Krynica, LZD, oddz. 84, 1 VI – 30 IX 2016, 1 ex., złapany do żółtej miski zawieszanej na jaworze, leg. MŁ.
- DV97 Krzyżówka, LZD, oddz. 1, 12 VI-6 X 2015, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Ipsodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ; oddz. 3, 15 VII – 31 VIII 2012, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Ipsodor” w drzewostanie świerkowo-jodłowym, leg. MŁ.
- DV97 Mochnaczka Wyżna, LZD, oddz. 10, 24 VI – 27 IX 2016, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Trypodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ.
- EV06 Muszynka, LZD, oddz. 139, 25 VI – 15 VII 2020, 2 exx., 24 VI – 19 VII 2021, 1 ex., 19 VII – 9 VIII 2021, 1 ex., 19 VII – 17 VIII 2022, 1 ex., 23 VI – 08 VII 2023, 1 ex., 8-31 VII 2023, 3 exx., złapane do żółtych misek zawieszonych na olszach szarych na skraju lasu i łąki, leg. MŁ.

Gatunek sporadycznie odławiany, znany z 8 krain (MARCZAK i in. 2023). Rozwój larwalny odbywa w grubych gałęziach i złomach drzew liściastych i świerka. Na badanym terenie często odławiany do żółtych misek zawieszonych na drzewach liściastych. Nowy dla Beskidu Zachodniego.

Xylophilus corticalis (G. PAYKULL, 1800)

- CV99 Babiogórski Park Narodowy, oddz. 72c, 5 VII 2023, 3 exx., na złomie jodłowym, leg. SS.
- DV97 Krynica, LZD, oddz. 84, 4 VII – 12 X 2015, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Ipsodor” w starodrzewiu sosnowo-jodłowo-świerkowym, leg. MŁ.
- DV97 Krzyżówka, LZD, oddz. 1, 13 VI – 26 IX 2016, 1 ex., 10 IV – 10 VII 2018, 1 ex., złapane do pułapek IBL-2 z „Ipsodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ, 21 IV – 15 X 2013, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Trypodor” w starodrzewiu jodłowym, leg. MŁ.
- DV97 Mochnaczka Wyżna, LZD, oddz. 9, 11 VII – 8 X 2015, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Ipsodor” w świerczynie, leg. MŁ.
- EV07 Mochnaczka Wyżna, LZD, oddz. 14, 6 VII – 15 X 2015, 1 ex., złapany do pułapki IBL-2 z „Chalcodor” w zamierającej świerczynie, leg. MŁ.

Gatunek występujący w lasach o charakterze naturalnym. W ostatnich latach wykazany z wielu stanowisk w kilku krainach zoogeograficznych Polski. Z Beskidu Zachodniego został wykazany z Babiej Góry (NOWICKI 1873, STOBIECKI 1883, oraz z góry Radziejowa w Rytrze (WALLES 1936). Rozwój odbywa w butwiejącym drewnie pni oraz stojących złomów drzew liściastych i iglastych.

Xylophilus testaceus (HERBST, 1806)

- CA70 Żywiec park miejski, 8 VI 2003, 2 exx., na martwicy bocznej na *Tilia* sp., leg. GJ.

Gatunek bardzo rzadko występujący na terenie Polski zasiedlający lasy o charakterze naturalnym, znany z 8 krain (MARCZAK i in. 2023). W ostatnich latach jego występowanie potwierdzono przede wszystkim w Parkach Narodowych: Białowieskim (BOROWSKI 2001), Kampinowskim (MARCZAK 2020), Roztoczańskim (PAPIS i MOKRZYCKI 2015). Z Beskidu Zachodniego wykazany z Ustronia (SZOŁTYS i GRZYWOCZ 2014). Rozwój larwalny odbywa się w martwym drewnie miękkim drzew liściastych, głównie topól i wierzb.

Podziękowania

Dziękujemy Dyrekcji BPN za udostępnienie kolekcji naukowej Parku. Panu Lechowi BUCHHOLZOWI dziękujemy za oznaczenie kilku okazów z rodzaju *Hylis* sp. oraz merytoryczne uwagi do artykułu, zaś Pawłowi SZAFRAŃCOWI za udostępnienie okazów do badań.

Podsumowanie

Praca przedstawia, na podstawie wieloletnich badań, stanowiska 11 gatunków Eucnemidae z terenu Beskidu Zachodniego. Gatunkami nowymi dla tej krainy są: *Isorhipis marmottani* (BONVOULOIR), *Microrhagus emyi* (ROUGET), *Microrhagus pygmaeus* (FABRICIUS). Pierwszy z tych gatunków, w Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce (PAWŁOWSKI i in. 2002) został zaliczony do kategorii VU – gatunków narażonych na wyginięcie, a *Hylis olexai* (PALM) i *Microrhagus lepidus* (ROSENHAUER) do kategorii DD – gatunki o statusie słabo rozpoznawalnym. Po uwzględnieniu nie odnalezionego w trakcie naszych badań *Hylis procerulus* (MANNERHEIM), z Beskidu Zachodniego jak dotąd wykazano 12 gatunków Eucnemidae.

Dalszych szczegółowych badań wymagają Pogórza: Wiśnickie, Wielickie, Śląskie oraz Kotliny: Sądecka i Rabczańska w których występują sośniny oraz wielogatunkowe lasy liściaste. Szczególną uwagę należy poświęcić stosowanym w Lasach Państwowych ekranowym pułapkom feromonowym na korniki do których łapie się sporo ciekawych goleńczyków. Bardzo dobre rezultaty w odłowieniu tych gatunków dały żółte miski zawieszane w koronach drzew liściastych.

SUMMARY

The article presents, on the basis of many years of studies and research, locations of 11 species of Eucnemidae in the Western Beskid Mountains range.

The new species are: *Isorhipis marmottani* (BONVOULOIR), *Microrhagus emyi* (ROUGET), *Microrhagus pygmaeus* (FABRICIUS). The first of these species, in Red List of threatened animals in Poland (PAWŁOWSKI i in. 2002) was included in the VU category (vulnerable), *Hylis olexai* (PALM) and *Microrhagus pygmaeus* (FABRICIUS) in the DD category (data deficient). Known from literature the *Hylis procerulus* (MANNERHEIM) that was not found during our research, 12 species of Eucnemidae were found from the Western Beskids.

The foothills: Wiśnickie, Wielickie, Śląskie and valleys: Sądecka and Rabczańska, where there are pine forests and multi-species deciduous forests, requires further detailed research. Particular attention should be paid to screen traps for bark beetles used in the State Forests. Many interesting species of Eucnemidae come to these traps. Yellow bowls suspended in the crowns of deciduous trees gave very good results in catching these species.

PIŚMIENNICTWO

- BOROWSKI J. 2001. Próba waloryzacji lasów Puszczy Białowieskiej na podstawie chrząszczy związanych z nadrzewnymi grzybami. (ss. 287-317) [W:] SZUJECKI A. (red.). Próba szacunkowej waloryzacji lasów Puszczy Białowieskiej metodą zooindykacyjną. Wydawnictwo SGGW. Warszawa. 419 ss.
- BUCHHOLZ L., GRUSZKA A., TARNAWSKI D. 1997 (1996). Nowe stanowiska *Dromaeolus barnabita* (VILLA ET VILLA), *Hylis olexai* (PALM) i *H. foveicollis* (THOMSON) (Coleoptera, Eucnemidae) w Polsce. Wiadomości Entomologiczne, **15** (4): 251 [166].
- BUCHHOLZ L., MAZUR M.A. 2022. Digital Catalogue of Biodiversity of Poland – Animalia: Arthropoda: Hexapoda: Insecta: Coleoptera: Polyphaga: Elateroidea Version 1.3. Polish Biodiversity Information Network. Checklist dataset <https://doi.org/10.15468/f6zmmj> accessed via GBIF.org. (dostęp 5 sierpnia 2024).
- BURAKOWSKI B., BUCHHOLZ L. 1991. Review of the European species of the genus *Hylis* Gozis (Coleoptera, Eucnemidae) with description of new species. Annales of the Upper Silesian Museum in Bytom, Entomology, **2**: 103-125.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1973. Chrząszcze Coleoptera. Biegaczowate – Carabidae, część 1. Katalog Fauny Polski, **23**, 2: 1-233.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1985. Chrząszcze Coleoptera – Buprestoidea, Elateroidea i Cantharoidea. Katalog Fauny Polski, **23**, 10: 1-401.
- BYK A. 2001. Próba waloryzacji drzewostanów starszych klas wieku Puszczy Białowieskiej na podstawie struktury zgrupowań chrząszczy (Coleoptera) związanych z rozkładającym się drewnem pni martwych drzew stojących i dziupli. (ss. 333-367) [W:] SZUJECKI A. (red.). Próba szacunkowej waloryzacji lasów Puszczy Białowieskiej metodą zooindykacyjną. Wydawnictwo SGGW, Warszawa. 419 ss.
- BYK A., BOROWSKI J., BUCHHOLZ L. 2004. Nowe stanowiska niektórych, krajowych gatunków chrząszczy z rodziny goleńczykowatych (Coleoptera: Eucnemidae). Wiadomości Entomologiczne, **23** (1): 57-58.
- GUTOWSKI J.M., LASOŃ A. 2024. Bioróżnorodność Miasta Białegostoku. Chrząszcze Białegostoku. 11. Prezydent Miasta Białegostoku. 324 ss.
- KOTULA B. 1873. Przyczynek do fauny chrząszczy Galicji. Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej, **7**: 53-90.
- MARCZAK D. 2020. Chrząszcze saproksyliczne głównych typów siedliskowych Puszczy Kampinowskiej – studium faunistyczno-ekologiczne. Prace Instytutu Badawczego Leśnictwa. Rozprawy i Monografie: 1-285.
- MARCZAK D., LASOŃ A., KWIATKOWSKI A. 2023. Goleńczykowate (Coleoptera: Eucnemidae) Puszczy Knyszyńskiej. Acta Entomologica Silesiana, **31** (online 005): 1-12.
- NOWICKI M. 1873. Verzeichniss galizischer Kafer. Beitrage zur Insektenfauna Galiziens: 7-52.
- PAPIS M., MOKRZYCKI T. 2015. Chrząszcze saproksyliczne (Coleoptera) obszaru ochrony ścisłej Bukowa Góra w Roztoczańskim Parku Narodowym. Leśne Prace Badawcze, **76** (3): 229-339.
- PAWŁOWSKI J. 1967. Chrząszcze (Coleoptera) Babiej Góry. Acta Zoologica Cracoviensia, Kraków, **12**: 419-665.
- PAWŁOWSKI J., KUBISZ D., MAZUR M. 2002. Coleoptera Chrząszcze. (ss. 88-110). [W:] GŁOWACIŃSKI Z. (red.): Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. Polska Akademia Nauk Instytut Ochrony Przyrody, Kraków. 155 ss.
- STARZYK J.R., GRODZKI W., KOSIBOWICZ M., MICHALCEWICZ J., ROSSA R. 2008. Stare i martwe drzewa jako miejsce występowania chrząszczy ksylobiontycznych i dendrofilnych. Roczniki Bieszczadzkie, **16**: 325-348.
- STOBIECKI S.A. 1883. Do fauny Babiej góry. Sprawozdanie z wycieczek entomologicznych na Babią górę w latach 1879 i 1880. Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej, **17** 1-84.
- SZAFRANIEC S., MELKE A., CHROMIK Z. 2003. Materiały do poznania chrząszczy saproksylicznych wybranych rezerwatów przyrody Żywieckiego Parku Krajobrazowego. (ss. 24-33). [W:] Wybrane gatunki zagrożonych zwierząt na terenie Parków Krajobrazowych w Beskidach i sposoby ich ochrony. Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego, Będzin. 47 ss.
- SZAFRANIEC S., BUCHHOLZ L., CHACHUŁA P., JAROSIEWICZ G., LASOŃ A., ŁUSZCZAK M.J., RUTA R., SAPIEJA M., TREIT A., WOJAS T. 2023. Saproksyliczne Chrząszcze (Coleoptera) projektowanego rezerwatu przyrody „Mała Puszcza Kleszczowska” na wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej. Przegląd Przyrodniczy, **34** (4): 15-42.
- SZOŁTYŚ H., GRZYWOCZ J. 2014. Materiały do poznania entomofauny Polski – Coleoptera. Acta Entomologica Silesiana, **22** (online 009): 1-18.
- WALLES W. 1936. I. Przyczynek do znajomości chrząszczy Polski pd. (Coleoptera). Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej, **70**: 173-186.
- WANKA TH. v. 1915. Beitrag zur Coleopterenfauna von Osterr-Schlesien. Wiener Entomologisches Zeitung, **34**: 199-214.
- WANKA TH. v. 1917. Zweiter Beitrag zur Coleopterenfauna von Osterr-Schlesien. Wiener Entomologisches Zeitung, **36**: 276-282.
- WANKA TH. v. 1927. IV. Beitrag zur Coleopterenfauna von Schlesien. Wiener Entomologisches Zeitung, **44**: 1-32.

Wpłynęło: 27 czerwca 2024
Zaakceptowano: 23 września 2024